

**Бұқаралық ақпарат құралдарының
тұрақтылық индексі
(БАҚТИ)**

MSI ӘДІСТЕМЕСІ

2016

ӘДІСТЕМЕСІ

Бақти бұқаралық ақпарат құралдары жүйелерінің беріктігі мен тұрақтылығын өлшеу үшін бес ауқымды «мақсаттардан» басталады. Бұл сөз бостандығын қорғау, кәсіби журналистика, ақпараттық көздердің көптігі, бизнесті басқару, және қолдау институттарының деңгейін қамтиды. Бірнеше «көрсеткіштер» әрбір мақсатқа қол жеткізу үшін нақты шарттарды анықтайды. Бұл бес мақсат пен олардың тиісті көрсеткіштері тиімді және тәуелсіз бақ нені білдіретінін кеңінен қабылданған қағидаттарға негіздеп, сол елдің бақ жүйесінің межелігін өлшейді. Бұл тәсіл бақ саласындағы кешенді бағалауды, көптеген факторлардың ашық, кәсіби және экономикалық тұрақты болуын түсінуді қамтиды.

Әр елдегі бақти өзегі - бақти сауалнамасын толтырып, ұпай жиынтықтары мен жазбаша түсініктемелерді қамтамасыз етуші, мемлекет бақ-ының топтық талқылауларына қатысатын сіз тәрізді сарапшылар тобы. Жергілікті модератор осы үдеріс пен талқылауға жәрдемдеседі. Айрекс-тің рөлі осы үдерісті қолдау және сапа бақылауын қадағалауды қамтамасыз ету болып табылады. Айрекс бұқаралық ақпарат құралдар ортасына шектеулі қосымша зерттеулер жүргізу мүмкін және кез келген бір топ мүшесінің дауысына тең қосымша ұпай жиынтығын қамтамасыз етеді (яғни, егер 12 топ мүшесі болса, айрекс-тің балы 13-ші топ мүшесі ретінде қарастырылады). Үдерістің ашықтығы және жергілікті сарапшылар мен модераторларды пайдалану – зерттеу құралы ретінде бақти-дің табысты болуына үлесін қосады. Түпкі нәтиже тек жергілікті бақ тәжірибешілдері мен сарапшылары қамтамасыз ете алатын әр елдегі бақ жағдайының толық, егжей-тегжейлі талдауы болып табылады.

Бақти сапалы пайымдауларды қамту үшін икемділікпен жобаланған, әрі түрлі елдерде және көптеген жылдар бойы бақ жүйелерін жүйелі талдауға мүмкіндік беретін стандартты ұпай қою жүйесін біріктіреді.

Сонымен қатар, бақти әлемнің кез келген еліне сай қолданылуға арналған. Бұнда жүйелер мен олардың бірегей сипаттамаларының түрлі талдау икемділігі бар. Мысалы, кәсібилік және тұрақтылық өлшемдері интернет ақпарат құралдары, хабар тарату ақпарат құралдары немесе баспасөзде қолданылатын тәрізді, қауымдық ақпарат құралдарында, жеке ақпарат құралдарында, немесе қоғамдық ақпарат құралдарында қолданылады. Бақти қоғамдық немесе жеке бақ үшін тысқары пікірді насихаттамайды, ол бақ көздері мен меншік құқығы және басқару түрлерінің алуан түрлілігін өлшейді.

БАҚТИ үдерісі сонау өткен немесе болашақ әлеуеттегі құқық бұзушылықты емес, еліңіздегі БАҚ-тың қазіргі уақыттағы (былтырғы жылдағы) мәртебесін бағалауға ұмтылады. Жыл сайын бірдей мақсаттар мен көрсеткіштерді өлшей отырып, БАҚТИ уақыт озған сайын БАҚ саласындағы ілгерілеуді (немесе керу шегінушілік) салыстыруға мүмкіндік береді. Сондықтан ол тиімді ақпараттық-насихат құралы ретінде қызмет етеді және бұқаралық ақпарат құралдарын дамытудағы әрекеттерін хабарлайды.

1-мақсат: Заңи және әлеуметтік нормаларды қорғау және сөз бостандығын алға тарту және қоғамдық ақпаратқа қолжетімділік**ЗАҢИ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК НОРМАЛАРДЫ ҚОРҒАУ ЖӘНЕ СӨЗ БОСТАНДЫҒЫН АЛҒА ТARTУ ЖӘНЕ ҚОҒАМДЫҚ АҚПАРАТҚА ҚОЛЖЕТІМДІЛІК**

- Сөз бостандығының болуы мен қолданылуын заңи және әлеуметтік тұрғыдан қорғау
- Бақ-ты лицензиялау немесе тіркеу қоғамдық мүддені қорғайды ма және адал, бәсекелестік әрі бейсаясат па
- Нарыққа шығу мен салық құрылымы бақ үшін әділ ме және басқа салалармен салыстыруға келеді ме
- Бақ мамандары, азаматтық репортерлар, және бұқаралық ақпарат құралдарына қарсы қылмыстар тиісті түрде қудаланады бірақ мұндай қылмыстардың анықталуы сирек
- Заң мемлекеттік немесе қоғамдық бақ-тың редакциялық тәуелсіздігін қорғайды
- Жала - азаматтық құқық мәселесі, мемлекеттік лауазымды тұлғалар жоғарырақ стандарттарға ие, жәбірленуші тарап жалғандық пен қастандық ниетті дәлелдеуі тиіс
- Қоғамдық ақпарат оңай қолжетімді, ақпарат алу құқығы барлық бақ, журналистер және азаматтарда бірдей дәрежеде бар
- Бақ арналарының қолжетімділігі және жергілікті және халықаралық жаңалықтар мен жаңалықтар көздерін пайдалану заңмен шектелмейді
- Журналистика мамандығына кіру тегін және үкімет журналистерге лицензиялау, шектеулер немесе арнайы құқықтарды жүктемейді

2-МАҚСАТ: ЖУРНАЛИСТИКА САПАНЫҢ КӘСІБИ СТАНДАРТТАРЫНА САЙ**ЖУРНАЛИСТИКА САПАНЫҢ КӘСІБИ СТАНДАРТТАРЫНА САЙ**

- Мәлімдеме жасау әділ, мақсатты және жақсы ақпараттандырылған
- Журналистер заңды және орнаған этикалық стандарттарды орындайды
- Журналистер мен редакторлар өзіндік цензураны қолданбайды
- Журналистер негізгі оқиғалар мен мәселелерді қамтиды
- Журналистер мен өзге бақ мамандарының жалақы деңгейі сыбайлас жемқорлықты болдырмау және білікті мамандарды бақ саласында жалдау үшін жеткілікті түрде жоғары
- Ойын-сауық бағдарламалары жаңалықтар мен ақпарат бағдарламаларынан басым түспейді
- Жаңалықтарды жинауға, өндіруге және таратуға арналған құралдар мен жабдықтар қазіргі заманға сай және тиімді
- Сапа тауашасын мәлімдеу мен бағдарламалау бар (зерттеу, экономика/бизнес, жергілікті, саяси)

3-МАҚСАТ: ЖАҢАЛЫҚТАРДЫҢ БІРНЕШЕ КӨЗДЕРІ АЗАМАТТАРДЫ СЕНІМДІ, МАҚСАТТЫ ЖАҢАЛЫҚТАРМЕН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТЕДІ**ЖАҢАЛЫҚТАРДЫҢ БІРНЕШЕ КӨЗДЕРІ АЗАМАТТАРДЫ СЕНІМДІ, МАҚСАТТЫ ЖАҢАЛЫҚТАРМЕН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТЕДІ**

- Қоғамдық және жеке жаңалық көздерінің көп түрлері бар (мысалы, баспасөз, хабар тарату, интернет, ұялы телефон) және олар әр түрлі көзқарастарды ұсынады
- Азаматтардың отандық немесе халықаралық бақ-қа қолжетімділігі заңи, экономикалық, немесе басқа да құралдардың ережелерімен шектелмейді
- Мемлекеттік немесе қоғамдық бақ, саяси ауқымның көзқарасын көрсетеді, партиядан тыс және қоғам мүдделеріне қызмет етеді
- Тәуелсіз ақпараттық агенттіктер бақ салаларына жаңалықтарды жинайды және таратады
- Жеке бақ өз жаңалықтарын дайындайды
- Бақ меншік құқығының ашықтығы жаңалықтардың әділдігін сынауға мүмкіндік береді; бақ меншік иелері аз конгломераттарға жинақталмаған
- Өлеуметтік мүдделердің кең ауқымы, азшылықты - тілдік ақпарат көздерін қоса алғанда, бақ-та көрсетіледі және ұсынылады
- Бақ жергілікті, ұлттық және халықаралық мәселелер туралы жаңалықтарды жеткізу мен ақпаратты қамтамасыз етеді

4-МАҚСАТ: БАҚ РЕДАКЦИЯЛЫҚ ТӘУЕЛСІЗДІККЕ РҰҚСАТ БЕРЕТІН, ЖАҚСЫ БАСҚАРЫЛАТЫН КӘСІПОРЫНДАР**БАҚ РЕДАКЦИЯЛЫҚ ТӘУЕЛСІЗДІККЕ РҰҚСАТ БЕРЕТІН, ЖАҚСЫ БАСҚАРЫЛАТЫН КӘСІПОРЫНДАР**

- Бақ салалары тиімді және өзін-өзі қамтамасыз етуші кәсіпорындар ретінде жұмыс істейді
- Бақ бірнеше көздерден табыс алады
- Жарнама агенттіктері және сабақтас салаларда жарнамалық нарықты қолдайды
- Жарнама табысы жалпы табыстың пайызы ретінде бекітілген стандарттарға сәйкес келеді
- Мемлекеттік көмекқаржылар және жарнамалар әділ таратылады, заңмен реттеледі, және редакциялық тәуелсіздікті бұзбайды немесе нарықты бұрмалайды
- Нарықтық зерттеу стратегиялық жоспарларды өңдеу, жарнамалық табысты кеңейту, аудитория қажеттіліктері мен қызығушылықтарына өнімді дайындау үшін пайдаланылады
- Хабар таратудың сандық деректері, таралым туралы деректер және интернет статистикалары сенімді және тәуелсіз жасалады

5-мақсат: Тәуелсіз БАҚ-тың кәсіби мүдделеріндегі қолдау көрсетуші институттардың қызметі

ТӘУЕЛСІЗ БАҚ-ТЫҢ КӘСІБИ МҮДДЕЛЕРІНДЕГІ ҚОЛДАУ КӨРСЕТУШІ ИНСТИТУТТАРДЫҢ ҚЫЗМЕТІ

- Өнеркәсіптік қауымдастықтар бақ иелері мен басқарушыларының мүдделерін білдіреді және мүшелік қызметтерді қамтамасыз етеді
- Кәсіби қауымдастықтар журналистердің құқықтарын қорғау және сапалы журнализмді көтермелеу үшін жұмыс істейді
- Үеу сөз бостандығы мен тәуелсіз бақ-ты қолдайды
- Маңызды практикалық тәжірибені қамтамасыз ететін сапалы журналистика деңгейінің бағдарламалары бар
- Қысқа мерзімді тренингтер және біліктілікті арттыру оқу орындары мен бағдарламалар журналистерге біліктіліктерін арттыруға немесе жаңа дағдыларды меңгеруге мүмкіндік береді
- Бақ құралдары, газет қағаздары және басу құралдарының көздері бейсаясат, монополияландырылмаған және шектелмеген
- Бақ тарату арналары (мыс., дүңгіршектер, жіберуші тетіктер, кабель, интернет, ұялы телефон) бейсаясат, монополияландырылмаған және шектелмеген
- Ақпараттық және коммуникациялық технологиялар инфрақұрылымы бақ және азаматтардың қажеттіліктеріне жеткілікті түрде сай келеді

ИНДИКАТОР ШКАЛАСЫ

0 = Жоқ, ел көрсеткіш талабына сай келмейді; мемлекеттік немесе әлеуметтік күштер оның жұмысына белсенді түрде қарсы бола алады.

1 = Ел ең аз мөлшерде көрсеткіш аспектілеріне сай келеді; күштер оның жұмысына белсенді түрде қарсы болмауы мүмкін, бірақ экономикалық жағдайлар оны қолдамайды және үкімет немесе мамандық толық және белсенді түрде өзгерісті қолдап тұрған жоқ.

2 = Ел көрсеткіштің бірнеше аспектілеріне сай келуді бастаған, бірақ ілгерілеуге баға беру тым ерте немесе қазіргі үкімет пен саяси күштерге әлі де тәуелді.

3 = Ел көрсеткіштің көптеген аспектілеріне сай келеді және көрсеткіштің жүзеге асырылуы және/немесе үкіметтегі өзгеріс тұрақтылықтың ықтималдығын көрсетіп, бірнеше жылдар бойы орындалуда.

4 = Иә, ел көрсеткіштің аспектілеріне сай келеді; үкіметтегі, экономикалық ауытқулардағы көптеген өзгерістерде, қоғамдық пікір және/немесе түрлі әлеуметтік қағидалардағы өзгерістерде өзгеріссіз сақталды.

Ұпайлар тек бүтін сан немесе жартылай сан мәндерінен тұруы тиіс (0, 0.5, 1.0, 1.5, 2.0, 2.5, 3.0, 3.5, немесе 4.0).